

Teksti Heikki Saari

Ilmastonmuutos etenee, mutta silti emme ota asiaa yhtä vakavasti kuin vuosi sitten. Kulutamme liikaa, mutta kuluttamalla voimme myös pelastaa maailman. Meillä on ehkä vain 15 vuotta aikaa korjata tilanne.

NIIN VÄHÄN

Miten monta pientä asiaa huonoon omaantuntoon mahtuuukaan?

Joskus omatunto kolkuttaa jokaisella, kun maailma hukkuu tulviin tai aavikoituu ilmastonmuutoksen takia, mutta me vain jatkamme entiseen malliin. Jotakin pitäisi kohta tehdä, jos aiomme ehtiä.

Mutta kukaan ei tee juuri mitään, eivät varsinkaan poliitikot.

Mitä pitäisi ajatella siitä, että Seuran teettämän mielipidemittauksen mukaan ilmastonmuutosta ei

pidetä enää yhtä vakavana ongelmana kuin vuosi sitten? Mihin se nyt on yhtäkkiä kadonnut? Ennusteet ovat pikemminkin synkenteet kuvaa ilmastonmuutoksen etenemisestä.

Etelänlomista, kesämökeistä ja saunomisesta emme luopuisi mistään hinnasta.

Edes pieni liikahdus olisi, jos malttaisi vähentää auton käyttöä. Jos jotakin pitäisi tehdä, niin 21 prosenttia suomalaisista olisi asennettavaksi valmis vähentämään juuri henkilöauton käyttöä oman energiankulutuksensa vähentämiseksi.

Onko meillä ylipäänsä enää aikaa torjua ilmastonmuutosta?

Mutta sekään ei riitä juuri mihinkään.

Vai riittääkö? Onko ilmastonmuutos oikeasti vakava asia? Pitäisikö meidän luopua jostakin, vähentää kenties kulutusta? Onko pienillä teoilla merkitystä? Onko meillä ylipäänsä enää aikaa?

Kumpulan laakso on idylli, jonka reunalla kivisellä mäellä kohoaa Ilmatieteen laitos kuin jyhkeä, umpisuoja linnoinen. Autoille on runsaasti parkkitilaa pitkin mäkeä. Aina-kaan Ilmatieteen laitos ei ensimmäisenä sorru myrskyihin ja tulviin.

Täältä Helsingin Kumpulan yliopistokampukselta pitäisi löytyä vastaus ilmastonmuutokseen, jos vastauksia ylipäänsä on olemassa.

Talon sisällä on avaruutta ja avoimia tiloja kuin linnanpihoja, joita kävelysillat yhdistävät toisiinsa. Laitoksessa on töissä noin 600 ihmistä, jotka tekevät paljon muutakin kuin ennustavat päivänkohtaista säätä.

"Kyselyn tulos ei ole mikään yllätys. Kysymys on siitä, mitä ihmiset muistavat säästä", professori **Ari Laaksonen** sanoo.

Hän johtaa laitoksen ilmastonmuutos-tutkimusyksikköä, jossa työskentelee noin 65 ihmistä. Sen toiminta-alueeseen kuuluu ilmastotutkimus, ilmaston ja sään yhteiskunnalliset vaikutukset, kasvihuonekaasujen tutkimus, pienhiukkasten ja ilmastovaroitukseen liittyvä tutkimus sekä ilmakehämallitus ja havainnointi.

KYLMÄ TALVI MUUTTI ASEENTEITA

SUOMALAISET eivät pidä ilmastonmuutosta yhtä vakavana ongelmana kuin vuosi sitten. Johtopäätös perustuu *Seuran* Taloustutkimus Oy:llä teettämään mielipidemittaukseen. Kyselyssä 32 prosenttia piti ilmastonmuutosta erittäin vakavana ongelmana. Vuosi sitten tehdyssä vastaavassa mittauksessa määrä oli 43 prosenttia.

83 prosenttia suhtautuu asiaan kaiken kaikkiaan vakavasti, kun vuosi sitten vastaava luku eli erittäin vakavasti ja melko vakavasti suhtautuvien yhteenlaskettu määrä oli 90 prosenttia.

Melko vähäisenä ongelmaa pitää 12 prosenttia vastaajista. Vuosi sitten vastaava luku oli 8 prosenttia.

Taloustutkimuksen tutkimuspäällikkö **Juho Rahkonen** näkee tuloksiin kaksi syytä: talouskriisi ja kylmä talvi.

"Talouskriisi on vienyt huomiota pois ympäristöasioista. Kylmä talvi ei arkikokemuksen tasolla tue teoriaa ilmaston lämpenemisestä. On

vaikea sanoa, kumpi tekijöistä on merkittävämpi", Rahkonen arvioi.

Naiset pitävät ilmastonmuutosta selvästi vakavampana ongelmana kuin miehet. 40 prosenttia naisista pitää ongelmaa erittäin vakavana, miehistä 24 prosenttia. Nuorimmat ikäryhmät ovat huolestuneempia asiasta kuin vanhemmat. 37 prosenttia 35–49-vuotiaista pitää ongelmaa erittäin vakavana ja 49 prosenttia melko vakavana.

Ammattiasema ei kovin paljon vaikuta suhtautumiseen asiaan. Näyttää siltä, että pääkaupunkiseudulla ja Etelä-Suomessa asuvat ovat huolestuneimpia ilmastonmuutoksesta. Mitä enemmän on käynyt kouluja, sitä huolestuneempi on asiasta.

Puoluekannatuksen perusteella vakavimmin ilmastonmuutokseen suhtautuvat vihreiden, vasemmistoliiton ja kristillisdemokraattien kannattajat. Sosiaalidemokraatit, keskustalaiset, kokoomuslaiset ja rkp:läiset ovat pääasiassa melko huolestuneita. Perussuomalaisista 26 prosenttia

pitää ilmastonmuutosta vähäisenä ongelmana.

Samalla kysyttiin myös sitä, millä tavalla ihmiset itse ensimmäiseksi vähentäisivät omaa energiankulutustaan, jos olisi pakko. 21 prosenttia mainitsi ensimmäisenä henkilöautolla liikkumisen vähentämisen. Tieliikenteen osuus Suomen hiilidioksidipäästöistä on kuitenkin vain alle viidenneksen, henkilöliikenteen osuus siitä kaksi kolmasosaa.

On muutamia asioita, joista suomalaiset eivät tahtoisi millään luopua: lentomatkailu, matkailu ylipäänsä, erityisesti etelänlomat, saunominen ja kesämökkeily. Asunnon lämmitysmuutoakin vaihtaisi vain yksi prosentti ilmastonmuutoksen takia.

Tutkimusta varten haastateltiin yhteensä 1 002 henkilöä, jotka olivat 15–79-vuotiaita suomalaisia. Haastattelut tehtiin 14.–16. huhtikuuta. Tutkimuksen virhemarginaali on kolme prosenttiyksikköä suuntaan tai toiseen.

Suomalaiset eivät ole valmiita luopumaan lentomatkailusta ja etelänlomista energiankulutuksen ja päästöjen vähentämiseksi.

Vähemmän vakavaa

Mikä seuraavista kuvaa parhaiten käsitystänne ilmastonmuutoksesta?

	Kevät 2008	Kevät 2009
On erittäin vakava ongelma	43%	32%
On melko vakava ongelma	47%	51%
On vähäinen ongelma	8%	12%
Ei ole ongelma lainkaan	1%	4%
Ei osaa sanoa	1%	1%

Näistä ei luovuta

Prosenttiluku tarkoittaa sitä, kuinka moni vastaajista olisi valmis luopumaan kyseisestä asiasta.

Lentomatkailun vähentäminen/välttäminen	1%
Matkailun vähentäminen/välttäminen ylipäänsä	1%
Saunomisen vähentäminen/välttäminen	1%
Tv:n katselun vähentäminen/tv pois	1%
Asunnon lämmitysmuodon vaihtaminen/valinta	1%
Veden (lämpimän veden) käytön vähentäminen	1%
Etelän lomamatkojen vähentäminen	0%
Kesämökkeilyn/kaksoisasuntojen vähentäminen/välttäminen	0%
Ruoan kulutuksen vähentäminen	0%
Pesee pyykkiä vähemmän/harvemmin	0%
Pois sähkölämmityksestä	0%

Autoilua voisi vähentää

Jos ajatellaan, että ihmisten on pakko vähentää energiankulutustaan, millä tavalla Te itse ensimmäiseksi vähentäisitte omaa energiankulutustanne. Sanokaa yksi asia, joka tulee ensimmäisenä mieleenne.

Henkilöautolla liikkumisen vähentäminen/välttäminen	21%
Sähkönkulutuksen vähentäminen	18%
Asunnon lämpötilan alentaminen	10%
Hehkulampujen vaihtaminen energiansäästö- eli loistelamppuihin	9%
Valaistuksen vähentäminen/turhien valojen sammuttaminen	8%
Kodinkoneiden/elektroniikan käytön vähentäminen	3%
Lämmittää puulla/hakkeella	3%
Ei pidä elektroniikkaa/sähkölaitteita turhaan päällä/valmiustilassa	2%
Kulutustavaroiden ostamisen vähentäminen	2%
Ilmalämpöpumpun hankkiminen	1%
Kierrätys	1%
Jätteiden lajittelu	1%
Maalämpö	0%
Jokin muu	5%
Ei osaa sanoa	9%
Ei tarvetta vähentää/ei voi vähentää	1%

www.seura.fi

Missä on 4 kirjainta ja 4 pyörää?

MMM... MIKÄS TÄÄLLÄ TUOKSUU?

Latz As Good as it Looks - mureita lihaisia ja kalaisia paloja hyytelössä

www.latzkisa.fi

PURINA.
Your Pet, Our Passion.

Viime talvi sai meidät ehkä uskomaan, että ilmastonmuutos on peruutettu.

Ilmasto ja säätila ovat eri asioita. Säätielijät määrittelevät ilmaston 30 vuoden säätilojen keskiarvoksi. Ilmasto on siis tilastollinen käsite, joka ei tunnu iholla. Kun puhutaan ilmastomuutoksesta, pitää hypätä säätilasta ilmastoon. Harvalla ihmisellä on konkreettinen tuntuma ilmastoon, joka on säätilaa yleisempi käsite.

Säätilat vaihtelevat; ilmasto muuttuu hitaammin.

Viime talvi oli Laaksosen mukaan kohtalaisen normaali. Ete-lässäkin oli pakkasia ja lunta. Se sai meidät ehkä luulemaan, että ilmastomuutos on peruutettu.

Kaksi edellistä talvea sen sijaan olivat poikkeuksellisen lämpimiä ja ilmastomuutoksesta puhuttiin paljon. Ilmastokeskustelussa tapahtui ehkä jonkinlai-

nen murros; aihe nousi ainakin hetkeksi ihmisten tietoisuuteen. Säätilamuistimme on kuitenkin kovin lyhyt ja viime talven lumi hautasi puheenaiheen.

Silti ilmastomuutos etenee vääjäämättä, jopa kiihtyvällä vauhdilla.

Tässä kohtaa pitää kohdistaa katse hetkeksi hiilimolekyyliin.

Niitä on leijaillut luonnon kiertokulussa aikojen alusta saakka. Kaiken pahan alku on sellainen hiilimolekyyli, jonka ihminen on kaivanut maankuoren alta ja vapauttanut polttamalla ilmakehään. Energiantuotanto kivihiilellä ja öljyllä tuottaa ilmakehään ylimääräistä hiiltä kasvihuonekaasujen muodossa. Päästöt tekevät maapallosta kasvihuoneen, joka lämpenee.

Nuo ylimääräiset hiilimolekyyli kiertävät Laaksosen mukaan satoja vuosia luonnossa ennen kuin ne sitoutuvat mereen ja painuvat syvänmeren pohjaan. Tasapainon palautuminen kestäisi niin ollen satoja vuosia, vaikka ihmisen toiminta lakkaisi heti.

Kasvihuonekaasujen eli muun muassa hiilidioksidin päästöt ovat lisääntyneet nopeammin kuin kansainvälinen ilmastopaneeli IPCC on pahimmissakaan ennusteissaan laskenut. Vuonna 2000 tehty päästöskenaario ylitettiin jo vuosina 2005–2007. Se tekee tilanteesta vakavan: emme ole saaneet päästöjä hallintaan.

EU:n tavoitteena on pysäyttää lämpötilan globaali nousu kahden asteeseen verrattuna esiteolliseen aikaan. Ilmastotutkijat arvioivat, että ihmiskunta välttyy ilmastomuutoksen pe-

ruuttamattomuilta seurauksilta tai seuraukset ovat ainakin hallittavissa, jos ilmaston lämpeneminen saadaan pidettyä alle kahdessa asteessa.

Laaksosen mielestä tavoite on kova, lähes mahdoton saavuttaa. Lämpötilan nousu nimittäin jatkuu, vaikka ihmisen toiminta loppuisi heti.

Maapallon lämpötila on nousut esiteollisesta ajasta 0,8 astetta. Valtamerien isot vesimassat ovat sitoneet lämpöä ja hidastaneet ilmakehän lämpötilan nousua. Ne ovat toimineet ikään kuin lämpövaraajina. Vaikka ihmisen aiheuttama muutos pysäytettäisiin kokonaan, valtameret jatkaisivat ilmakehän lämmittämistä. Lämpötila nousisi globaalisti vielä 0,6 astetta.

Pelivaraa on todellisuudessa siis enää vain 0,6 astetta. Ei rii-

JEREMY WALKER / SCIENCE PHOTO LIBRARY

tä, että päästöjä alennettaisiin vuoden 1990 tasolle. Pitää tehdä radikaalimpia ratkaisuja.

Ilmastonmuutoksen vakavuus riippuu paljolti näkökulmasta. "Alueelliset erot ovat suuria. Esimerkiksi Suomi hyötyy ilmastomuutoksesta, vaikka kielteisiä vaikutuksiaakin ilmenee. Niihin pitäisi ryhtyä valmistautumaan jo nyt", Laaksonen huomauttaa.

Välimeren ympäristössä kuumenee, ilmasto kuivuu. Pohjois-Italian ilmasto hivuttautuu vähitellen kohti Suomea: vuoden 2080 tienoilla se vallitsee jo Turun seudulla ja etelärannikolla. Kemi-Kajaani-akselilla on vuonna 2020 Etelä-Suomen nykyinen ilmasto ja vuoden 2080 paikkeilla siellä nautitaan Etelä-Ruotsin säistä. Lämpenee erityisesti talvisin, ja sateisuus lisääntyy. Talvet ovat leutoja, mutta todennäköisesti märkiä ja synkkiä.

Tuhoo esiintyy monin paikoin, ja varsinkin kehitysmaissa tulitukset ovat suuria. Aavikointuminen etenee; alavat alueet

Ihminen vapauttaa ilmakehään ylimääräistä hiiltä kasvihuonekaasujen muodossa eikä hiili pysty enää sitoutumaan luonnon kiertokulkuun. Sen seurauksena ilmasto muuttuu ja lämpenee.

jäävät tulvien alle. Bangladesh hukkuu tulviin, kun merenpinta nousee jäätiköiden sulaessa – samoin monet suurkaupungit.

Laaksonen ei ole pessimisti eikä synkistelijä. Pienetkin teot voivat hänen mielestään olla hyödyllisiä kuten auton vaihtaminen vähäpäästöisempään tai lentomatkustamisen välttäminen ainakin työmatkoilla. On monia seikkoja, jotka voivat meidän vielä pelastaa. Presidentti Barack Obaman nousu valtaan voi edistää ratkaisevasti kansainvälisiä ilmastoneuvotteluja.

"Meillä on 10, 15 tai 20 vuotta aikaa", Laaksonen arvelee.

Samalla hän korostaa koko ihmiskunnan moraalista vastuuta. Peruste on yksinkertainen. Päästöennusteet ovat ylittyneet, kos-

Sehän on auto!

KATZ VAIN, MEHEVÄ UUTUUS!

Latz Marinades - maukkaita lihaisia ja kalaisia paloja herkullisessa hyytelömarinadissa

www.latzkisa.fi

PURINA.
Your Pet. Our Passion.

Kivikon jätteenkäsittelyasema on tuttu paikka näyttelijä Martti Suosalolle. Samassa peräkärryssä tuli myös naapurin tavaraa.

'Ihminen muuttuu vasta, kun on pakko.'

ka teollisuutta ja tavaratuotantoa on siirretty Kiinaan ja muihin halpatuotantomaihin. Halvan työvoiman lisäksi syynä on ollut nimenomaan halpa energia, jota tuotetaan kivihiihilellä.

Ja kenelle niitä tavaroita Kiinassa tehdään? Niitä tehdään meille pohjoisen kuluttajille, jotka haluavat saada paljon tavaraa mahdollisimman halvalla.

Kukaan ei voi välttää vastuuta.

Ilmastonmuutoksen ja kulutuksen välinen kytkentä on selvä, mutta silti sen voi niin helposti selittää pois. Kuluttaminen on kivaa ja se tuo yleviä tunteita. Vapaus pelkistyy kuluttamiseen ja valinnanvapauteen, mutta itse kuluttamisesta ei voi vapautua.

Näyttelijä **Martti Suosallo** mättää peräkärrystä romua roskalavalle Kivikon sorttiasemalla, joka on kulutetun tai vähänkulutetun tavaran pääteasema. Esimerkiksi vanhoja kylmäkalusteita kertyy yksi rekka-autollinen päivässä.

Peltilaidat kolisevat, kun Suosallo heiluu. On outoa nähdä

kuuluksia näyttelijä arki-ihmisen töissä, siivoamassa nurkkiaan. Välillä hän kantaa puutavaraa kauempana olevaan lavaan. Tänne kaikki tarpeeton roina päättyy. "Ei ihminen ole valmis luopumaan mistään, jos ei tehdä oikein lakia, sitten vasta – kun on pakko", Suosallo irvistää.

"Ihminen tottuu kaikkeen, mukautuu kuin rotta."

Suosalon mukaan omaa puutarhaansa ihminen tässä lokaa. Ihmistä itseään oikeastaan pitäisi sääliä, vaikka ihmisen on turha mitenkään jeesustella.

Suosallo sanoo yrittävänsä elää niin kuin ajattelee ja puhuu. "Mennen fillarilla töihin kesät talvet. Auto on vain lasten harrastuksia varten. Ja tässä tuon naapurinkin tavaraa kaatopaikalle", hän virnistää.

Kaiken keskipisteenä on kulutus, joka liittyy energiantuotannon ja elämäntapamme yhteen. Me elämme kulutuksesta, ja tavaroiden tuottamiseen tarvitaan energiaa.

"Pitäisi elää niin, että koko maailma ei pyöri sen kulutuksen varassa. Pitäisi ehkä men-

nä vähän taaksepäin. Heitetään hyviä tavaroita roskiin tai sitten tavarat tehdään niin huonoiksi, että ne kestävät vain hetken eikä niitä voi korjata. Sellaisesta kertakäyttöajattelusta pitäisi päästä pois. Olisi löydettävä tilalle joitakin muita kestävämpiä arvoja", Suosallo sanoo ja huhkii tavaraa peräkärrystä roskalavalle.

Tavara ei tee onnelliseksi, muistuttaa vanhempi keskiluokainen ihminen itseään. Silti tavaraa tulee joka päivä lisää niin, että ne pursuavat kaapeista, komeroista ja autotalleista. Kulutuksella ja onnellisuudella ei kuitenkaan näytä tutkimusten mukaan olevan yhteyttä toistensa kanssa.

Viimeistään 1980-luvulla me Suomessakin saavutimme hyvinvoinnin tason, jonka jälkeen onnellisuus ei enää ole merkittävästi noussut.

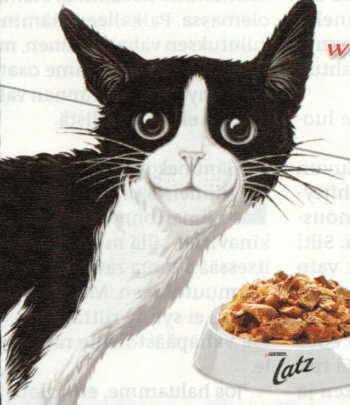
Voita Fiat 500!

VAUTZI MIKÄ NAUTINTO!

– kaikilla herkuilla.

Osallistumisohjeet pakkauksissa tai www.latzkisa.fi

www.latzkisa.fi

PURINA.
Your Pet, Our Passion.

Elämmekö loputtoman kesän viimeisiä päiviä?

Samaan aikaan toisaalla: ihmiset nousevat hissillä tai portaita tavarataivaaseen Helsingin Itäkeskuksessa tai valtavassa Prismassa, joka on juuri mätkäistyt Kehä I:n toiselle puolelle. Vastaavanlaisia huikaisevan onnen ja kulutuksen temppeleitä on ympäri maata.

Ei yhtään hävetä, vaikka matkaan tarttuu taas kassallinen tavaraa. Ei ilkeä katsoa, onko siinä paljon tarpeetonta. Onneksi huono omatunto on venynyt niin laajaksi, että sinne mahtuu paljon pieniä asioita.

On asioita, joista emme luovu.

Sanotaan, että jo 1920-luvun lopulla tuottavuus oli kehittyneissä teollisuusmaissa nousut yli kymmeneen kuluttaa. Silti tuotanto ja työtahti ovat vain kiihtyneet. Tuotamme tavaroita enemmän kuin mitenkään jaksamme kuluttaa eikä edes nykyinen talouskriisi vielä tuo todellista puutetta läntisten ja pohjoisten teollisuusmaiden

ihmisille. Oikeastaan vasta mainonta synnytti todellisen kulutuksen 1950-luvun loppupuolella Yhdysvalloissa.

Emme enää kuluta tarpeeseen, vaan kulutamme erottuaksemme muista. Mainonnan avulla tavaroiden ylijäämä eli ylituotanto saadaan markkinoitua, ja juuri samoihin aikoihin 1970- ja 1980-luvuilla onnellisuutemme kasvu pysähtyi.

Tuotteella pitää olla mielikuva ja kuluttamalla juuri sitä tuotetta mielikuva siirtyy sinun ominaisuudekseen. Rikaille kulutus on keino erottautua massasta; Luis Vuittonin laukku on viesti, joka pitää osata lukea. Kulutuskulttuurin pioneereja olivat erityisesti nuoret ja naiset, mutta kulutuskulttuuri on myös olennainen osa keskiluokan aineellista elämäntapaa.

Meidät on pantu elämään kuluttajasegmentteihin. Kuluttaminen luo tunteen valinnanvapaudesta. Kuluttamalla rakennamme itseämme, olemme olemassa. Paikalleen jääminen, kulutuksen vähentäminen, merkitsee sitä, että jäämme osattomaksi nyky-yhteiskunnan vallitsevasta elämäntyylistä.

Elämmekö loputtoman kesän viimeisiä päiviä?

Ilmastomuutos on markkinavirhe, sillä markkinat eivät itsessään tuota ratkaisua ilmastomuutokseen. Markkinoiden kautta ei synny riittävää kysyntää vähäpäästöisille ratkaisuille.

”Jos haluamme, että globaalit markkinat toimivat jatkossa, on

niiden pelisääntöjä muutettava rajusti. Kasvihuonekaasujen päästöille on luotava riittävä hinta ja sitä kautta päästöttömistä, vähähiilisistä teknologioista tulee kilpailukykyisiä”, ajatushautomo Demoksen perustajat **Roope Mokka** ja **Aleksi Neuvonen** kirjoittavat tuoreessa Huutomerkki-pamfletissaan *Olimme kuluttajia*.

Neuvonen kiinnittää huomiota siihen, että ilmastomuutokseen suhtautuvien määrä on edelleen korkealla tasolla. *Seuran* asennemittaus osoittaa myös, että ihmiset ovat valmiita tekemään aktiivisia kulutusvalintoja, jos siihen vain on mahdollisuus. Spontaani vastaus ilmastomuutokseen on autoilun vähentäminen ja hehkulamppujen vaihto energiansäästölamppuihin. Ne ovat ihan päteviä tekoja.

Kuluttamisen rajat tulevat pian vastaan siitä yksinkertaisesta syystä, että kuluttajien määrä maailmassa kasvaa ja energialuonnonvarat niukkenevat. Länsimaiden kaltaiseen kulutusjuhlaan ei kerta kaikkiaan ole mahdollisuutta koko maapallon mitassa. Energian hinta alkaa Neuvosen mukaan enemmän ohjata ihmisten valintoja. Sen myötä myös ruoan hinnan voi ennustaa nousevan.

Ilmastopolitiikka ei tulevaisuudessa enää ole pelkkää poliittista neuvotteluprosessia kansainvälisellä tasolla vaan yhä enemmän myös bisnestä, taloutta, innovaatiopolitiikkaa ja kulutusvalintoja.

”Peruskysymys on se, millainen elämäntyyli tulevaisuudes-

suosisadan lopulla Etelä-Suomessa on Pohjois-Italian ilmasto ja Oulun seudulla Etelä-Ruotsin sää. Kuva Hyvinkään Kytäjältä 14. joulukuuta 2005 ja vuotta myöhemmin.

sa on mahdollista”, Neuvonen sanoo.

Kysymys on esimerkiksi siitä, kuinka isossa asunnossa voimme asua. Kuinka monta asuineliötä kannattaa lämmittää? Miten pitkä työmatka voi olla? Päästöjen vähentäminen pakottaa tekemään yhteiskuntapolitiittisia ratkaisuja, joihin poliitikoilla pitäisi olla jokin näkemys. Se ei kuitenkaan poista jokaisen ihmisen henkilökohtaista vastuuta.

Kuluttamiseen liittyvää valinnanvapautta ei voi perua, mutta tarjolla olevia kulutusvaihtoehtoja voidaan taustalta taitavasti ohjata. Muutoksen mahdollisuus perustuu Neuvosen mielestä enemmänkin kuluttajien suostutteluun kuin jonkinlaiseen pakkovaltaan. Ihmiset vaikuttavat kuluttamisen kautta, vaikka poliittista ohjaustakin tarvitaan.

”Kuluttaminen on tärkeämpää kuin politiikka ilmastomuutoksen torjumisessa”, Neuvonen tiivistää.

Itse asiassa kuluttaminen ei olekaan moraalisesti niin paha asia, vaan juuri se voi pelastaa maapallon. ”Elämme valintojen yhteiskunnassa. Ihmiset muokkaavat tätä yhteiskuntaa omilla kulutusvalinnoillaan.”

Kuluttaminen on kuollut – elämään kuluttaja! ■